

Ellen de Vries

Vrijdagmiddag, 30 juni, het NVJ-kantoor in de Johannes Vermeerstraat in Amsterdam. In de nis om het hoekje bij de ingang wacht advocate Nina de Koeijer op haar cliënt. Op het tafeltje naast haar een stapeltje nummers van De Journalist en een fles water. Het is drukkend warm: het begin van een hete zomer. De Koeijer monstert de ruimte en vraagt zich af of haar cliënt hier binnenkomt in zijn rolstoel. Haar cliënt – wiens echte naam ze niet noemt, ‘want daarom gaat het juist’ – komt net als zij uit Terneuzen: ongeveer drie uur rijden. Hij is er nog niet, misschien zit hij in de file. Als uit een telefoontje met het advocatenkantoor blijkt dat de cliënt verstek laat gaan, klimt de advocate achter Daphne Koene, de secretaris van de Raad, de trap op naar de eerste verdieping. Achter de deur van de vergaderzaal wacht de Raad. Niet iedere klager neemt een raadsman in de arm. De Friese landbouwer die vandaag zijn grief over het Friesch Dagblad aan de Raad voorlegt, voert zelf het woord.

De Raad komt ongeveer tweewekelijks bijeen en telt minimaal drie, maar in de regel vijf leden onder wie de voorzitter. De voorzitter is een lid of voormalig lid van de rechterlijke macht. Verder bestaat de Raad voor de helft uit journalisten en voor de andere helft uit andere deskundigen, zoals juristen, docenten journalistiek en directiemedewerkers van uitgeverijen en omroepen. Allemaal vrijwilligers. Alleen secretaris Daphne Koene en haar secretaresse Eva Schulz staan op de loonlijst van de financiers van de Raad: de verschillende mediaorganisaties (o.a. de NVJ).

Schending van privacy is – naast het verzaken van wederhoor – de meeste voorkomende klacht die behandeld wordt. Aktueel laat het afweten. Klagers of verweerders hoeven niet per se aanwezig te zijn. Toehoorders die zich hebben aangemeld zijn achterin de zaal gekropen. De Koeijer houdt haar pleidooi. Ze vraagt zich af waarom Aktueel de volledige naam van haar cliënt heeft vermeld. ‘Dat is niet di-

Raad voor de Journalistiek

Waardering voor ‘het onding’ groeit

Op zondag 3 december 1995 grijpt Jelloul Selini tijdens een drugsruzie in de woning van Peter Jansen (door DJ gefingeerde naam) diens revolver en schiet de 30-jarige Johnny Vandromme dood. Jansen krijgt een kogel in zijn rug, loopt een dwarslaesie op en belandt in een rolstoel. In februari 2006, rakelt Aktueel de zaak op als Selini, op vrije voeten gesteld, België onveilig maakt. Jansen vindt dat Aktueel door het noemen van zijn naam zijn privacy schendt en stapt naar de Raad voor de Journalistiek.

rect van waarde voor het verhaal. Destijds werd hij in artikelen alleen met initialen of als 'de 28-jarige Terneuzenaar' aangeduid.' Ze vertelt dat haar cliënt Aktueel te kennen heeft gegeven niets meer over de zaak kwijt te willen. Toch wordt hij omstandig genoemd. Vanachter de ovale tafel luistert de Raad aandachtig en stelt vragen. Is de cliënt alleen slachtoffer of

ook dader? Wilde hij helemaal niet in het artikel voorkomen? Hoe groot is Terneuzen en dus de kans op herkenning?

De Koeijer: 'Mijn cliënt heeft tien jaar geleden met drugscriminaliteit te maken gehad. De politie heeft hem verhoord, maar laten gaan. De politie vond dat hij door zijn invaliditeit voldoende was gestraft. Nu verkeert mijn cliënt in andere

kringen, hij vertelt zijn kennissen niet hoe hij in een rolstoel is terechtgekomen. Inmiddels is hij geconfronteerd met dit artikel en herkend op de dagbesteding. Hij is vrij vaak depressief, heeft pogingen tot suïcide gedaan en krijgt nu dit over zich heen.'

De advocate overhandigt Koene tot slot haar pleitnota. Als ze de deur dichttrekt, beraadslaagt de Raad. Koene: 'Aan het eind van de middag zijn de beraadslagingen meestal rond.' Koene notuleert en schrijft de conceptuitspraak. Die gaat rond en wordt bijgeschaafd tot er een definitieve uitspraak ligt in begrijpelijke taal. In het verleden was er kritiek op de gortdroge juridisch-vormelijke verslagen. Al met al duurt het zes tot acht weken voor de uitspraak bij alle partijen op de deuremat ligt. Daarna wordt de uitspraak gepubliceerd op de website van de Raad (www.rvdj.nl) en verschijnt als samenvatting in De Journalist. De droom van Koene is de termijn tussen aanmelding van de klacht en de uitspraak – nu vier maanden – terug te brengen tot twee.

Koene begon in 1999 bij de Raad, eerst als plaatsvervangend secretaris, naast haar werk als juridisch belangenbehartiger van de NVJ. In 2001 volgde ze Irene Konings op als secretaris.

Het is een aantal dagen na de raadszitting en wederom warm. Haar bureau en dat van haar secretaresse bevinden zich ook in het kantoor van de NVJ, op de begane grond aan de straatkant, direct naast de redactie van De Journalist. We gaan naar de vergaderzaal boven. Horren naar beneden. Glazen water op tafel.

Koene grijnst: 'Wat spreken we af?' Van te voren lezen op feitelijke onjuistheden, antwoordt de verslaggever braaf. Want daar gaat het nog wel eens mis. Koene: 'Gisteren belde iemand met een vraag over inzage in artikelen vooraf. Vaak worden vage afspraken gemaakt en wordt het artikel gepubliceerd zonder dat de geïnterviewde het heeft ingezien. Afspraken moeten worden nagekomen, maar het is dan wel verstandig die vast te leggen.'

Ze benadrukt de onafhankelijkheid van ►

Daphne Koene, secretaris van de Raad. Foto: Frank Fahrner

► de Raad. Maar wekt het feit dat de Raad kantoor houdt bij de NVJ niet de suggestie op de hand van de journalist te zijn? Koene meent van niet. 'De locatie is enerzijds verklaarbaar, omdat de Raad voortkomt uit de wens tot zelfregulering van journalisten zelf. Anderzijds is het een kwestie van budget.' Om de onafhankelijkheid te onderstrepen heeft de Raad een apart fax- en telefoonnummer en een eigen website.

Koene bereidt de raadszittingen voor, controleert of er aan de klachtenformulering iets ontbreekt, verzamelt de ontbrekende gegevens en kijkt of de klager 'ontvankelijk' is. 'De publicatie moet over jou gaan. Een burger kan met een klacht over berichtgeving over het koningshuis niet bij de Raad terecht. De koningin wél.' Ze wijst de klager daar op, maar uiteindelijk is het de Raad die het definitieve oordeel velt. Er is geen schifting op grond van inhoud. Elke klacht wordt behandeld. Koene informeert klagers wel over eventuele jurisprudentie. Ook de Raad krijgt voor de zitting alle relevante correspondentie en jurisprudentie toegestuurd. Aan een raadszitting zijn geen kosten verbonden en dat is aantrekkelijk voor veel burgers. Een gang naar de rechter is vaak ingewikkelder en niet gratis.

Rond de eeuwwisseling leek het bestaan van de Raad aan een zijden draad te hangen. In januari 2000 verklaarde de hoofdredacteur van Elsevier, Arendo Joustra, de Raad tot 'onding', zo schrijft Sanne ten Hoove in 'Grenzen in de journalistiek. Raad voor de Journalistiek tussen 1987 en 2003' (Otto Cramwinckel, 2003). Joustra stelde dat de Raad de vrijheid van meningsuiting minder ruimhartig interpreteert dan de rechter. In datzelfde jaar trok Harm Taselaar van RTL Nieuws zich terug. Reden was de uitspraak van de Raad dat RTL Nieuws te ver was gegaan met het uitzenden van geluidsfragmenten van het besloten verhoor

van Mink K. Een deel van het journaal brieft dat de Raad het belang van vrije nieuwsgaring nauwelijks meewoog in de afwegingen. Pikant was dat de officier van justitie naar de Raad was gestapt. Omdat een van de raadsleden de voormalig minister van Justitie Winnie Sorgdrager was, gispte NVJ-bestuurslid Cor Groeneweg dat de Raad 'in de val van het OM' was getrapt. Sorgdrager was niet bij deze zaak betrokken, maar stapte toch op.

De Raad in cijfers

	2005	2004
aantal behandelde klachten	81	89
aantal uitspraken	72	100
aantal zittingen	21	21
uitspraken		
gegrond	20	29
deels gegrond	13	19
ongegrond	32	45
niet-ontvankelijk	6	10
onthouding oordeel	4	2
onbevoegd	2	-

(Een uitspraak kan meerdere oordelen bevatten, bijvoorbeeld: de klacht is deels niet-ontvankelijk en deels ongegrond).

Is de Raad nu uit de gevarenzone? Koene vraagt zich af of daar ooit sprake van was, maar zucht toch als het geval Mink K. ter spake komt. 'Dat achtervolgt ons nog steeds. Het is zes jaar geleden.' Ze wil er nog wel over kwijt dat de klacht tegen het programma 'Met het oog op morgen' in dezelfde zaak ongegrond werd verklaard. Kritiek was er ook op de inconsistentie van uitspraken van de Raad. Koene: 'Sinds vier à vijf jaar werken we daaraan. Er staat een uitsprakendatabank op onze website. Nieuwe uitspraken worden vergeleken met oude.' De Raad hanteert geen journalistieke code, maar controleert of de journalist zorgvuldig is geweest: wederhoor heeft toegepast, af-

spraken is nagekomen, voldoende bronnen heeft geraadpleegd, feiten heeft gecheckt, de privacy van de geïnterviewde heeft gerespecteerd, enzovoort. 'Er zijn in Nederland wel discussies of er een code of richtlijn moet komen.' Zoals dat bijvoorbeeld het geval is bij de zuiderburen. België heeft wel een journalistieke code, richtlijnen over de omgang van de pers met slachtoffers, aanbevelingen voor de berichtgeving over allochtonen en tips voor journalisten hoe te berichten over bijvoorbeeld psychisch zieken.

Anders dan de Nederlanders kennen de Belgen in navolging van de Zweden ook een ombudsman die langs 'minnelijke' weg probeert een oplossing te vinden voor een klacht. 'Door verduidelijking, spontaan excuus of rechtzetting' (zie www.rvdj.be). In Nederland klinkt herhaaldelijk de roep om een ombudsman. Ook de Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling, die in het rapport Medialogica (2003) de macht van de media bekritiseerde, adviseerde een ombudsman naast versterking van de Raad.

Een ombudsman vermindert het aantal raadszittingen, omdat meer zaken in den minne geschikt worden, is de veronderstelling. Maar Koene zegt: 'De informatie die ik geef werkt al als een filter. Ik leg uit hoe de Raad werkt, maak mensen erop attent: is het niet verstandig de hoofdredacteur, ombudsman (EdV- van een krant) of lezersredacteur te benaderen.' Bovendien, stelt ze, bemiddelt de Raad ook in conflicten door beide partijen uit te nodigen in een poging tot verzoening. Maar vaak komt dat niet voor: dit jaar tot nog toe tweemaal en in 2002 eenmaal. Koene vindt vergelijkingen met het buitenland niet altijd terecht. 'De raden in Duitsland, Engeland en Zweden zijn heel erg verschillend. En overal hangt een prijskaartje aan.' De Belgische Raad behandelt volgens Koene slechts eenderde

van de klachten die de Nederlandse Raad jaarlijks op haar bordje krijgt. België ontvangt ieder jaar structureel € 160.000, de Nederlandse Raad voor de Journalistiek daarentegen € 130.000. De Nederlandse Raad moet het daarnaast hebben van donaties. In 2004/2005 gaf de publieke omroep een extra bijdrage, en in 2006 verstrekke de Stichting Democratie en Media eenmalig subsidie. Daardoor kan de Raad freelance griffiers inschakelen om het toenemend aantal zaken binnen een redelijk tijdsbestek af te handelen. Maar genoeg is het niet. In het jaarverslag van 2005 klaagt de Raad dan ook: '... het gebrek aan financiële armslag (is) een stain-de-weg voor de ambities van de Raad.' Wat dat betreft kijkt Koene wel graag hoe de burens het financieel rooien. Duitsland bijvoorbeeld krijgt overheidsfinanciering voor maximaal 49 procent van het budget, dit om niet volledig afhankelijk van de overheid te zijn. 'Dat is interessant.'

Recent zijn er geen tevredenheidsonderzoeken gedaan. Het laatste onderzoek naar ervaringen van klagers dateert van circa tien jaar geleden. Af en toe krijgt Koene wel eens een bedankkaartje: 'Fijn dat u ons zo goed geholpen heeft.' Voor degenen die in het ongelijk gesteld zijn, is het soms zuur, weet ze. Die kunnen eventueel naar de civiele rechter stappen, bij de Raad in beroep gaan kan niet.

Als het gaat om de verweerders, de journalisten, meet Koene uit de toename van het aantal gepubliceerde uitspraken van de Raad een zeker succes af. De Raad kan geen boetes of straffen uitdelen, maar vraagt media de uitspraken te publiceren. 'Het kan beter, is nog niet 100 procent maar wel 70.' In 1998 was dat nog 34 procent. Ook de PR kan beter. 'Daaraan moet gewerkt worden.' Nu vinden burgers de Raad vaak via organisaties en instanties. Op 31 augustus ligt er dan de uitspraak. Jansen mag tevreden zijn: de klacht (zie www.rvdj.nl) is gegrond verklaard.

Eerder in de reeks: Zweden, VS, VK, Frankrijk, Australië, België. In nr. 16 volgt Duitsland, in 17 Italië. Zie voor de hele reeks www.dejournalist.nl. Andere vormen van zelfregulering, zoals het Mediadebat en de Nieuwsmonitor, worden belicht in de aanloop naar de Mediadag in 2007.

De Journalist

verslaat de media

○ **Neem nu een
jaarabonnement
voor het speciale
introductietarief
van € 99,-**

De Journalist

Voor iedereen met een mening over media

Uitgeverij Compres
Postbus 55, 2300 AB Leiden
E. abonnements@dejournalist.nl
www.dejournalist.nl

152006

Ja, ik neem een jaarabonnement op De Journalist en betaal € 99,- voor 21 nummers.

Achternaam Voorletters m/v

Adres

Postcode en woonplaats

Geboortedatum Beroep

Telefoonnummer Datum

Handtekening

U kunt deze bon in een envelop sturen naar: De Journalist, Postbus 55, 2300 AB Leiden (abonnements zijn geldig tot wederopzegging)

152006